

De Republiek in een tijd van vorsten

De volgende gebeurtenissen houden verband met oorlogen en godsdienstvervolgingen in de zestiende en zeventiende eeuw:

- 1 Net als Jacobus II vluchten nonnen van het klooster "*The Blessed Virgin*" (= de gezegende Maagd) naar Frankrijk.
- 2 Als Hendrik VIII hoofd van de Anglicaanse kerk wordt en de bezittingen van kloosters in beslag laat nemen, vluchten katholieke geestelijken naar Vlaanderen.
- 3 Als Filips II na de Beeldenstorm strenge vervolgingen inzet, nemen calvinisten de wijk naar Engeland waar zij vluchtelingenkerken stichten.
- 4 De verovering van 's-Hertogenbosch door Frederik Hendrik leidt tot een grote uittocht van rooms-katholieke geestelijken uit de stad.
- 5 Na de onthoofding van Johan van Oldenbarnevelt vluchten arminiaanse predikanten naar Noord-Duitsland waar zij Friedrichstadt stichten.
- 6 Uit angst voor onderdrukking vluchten calvinisten direct na de Val van Antwerpen naar de Republiek.

- 2p 1 Zet deze gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

De Zeeuwse steden Arnemuiden en Middelburg hadden jarenlang een conflict over het bouwen van een oven voor de productie van teer.

Op 22 augustus 1531 besloot de pas opgerichte Geheime Raad in Brussel dat Arnemuiden de oven mocht bouwen, zolang het nabijgelegen Middelburg geen last zou hebben van de stank.

- 2p 2 Leg uit bij welke politiek-bestuurlijke ontwikkeling uit de Habsburgse periode deze gang van zaken past.

Gebruik bron 1 en bron 2.

Op grond van deze bronnen kun je concluderen dat er zowel sprake is van continuïteit als van verandering in het bestuur van de Noordelijke Nederlanden.

- 3p 3 Licht de twee delen van de conclusie toe, telkens met een aan **beide** bronnen ontleend argument over de Raad van State.

In 1555 onderhandelde Ferdinand, de broer van Karel V, over de Vrede van Augsburg. Vlak voor het einde van de onderhandelingen verzocht Karel V per brief om alle toezeggingen over godsdienstvrijheid terug te draaien.

Toch sloot Ferdinand namens Karel V de Vrede van Augsburg. De originele brief van Karel V is nooit teruggevonden.

Volgens een historicus is het geen toeval dat deze brief verdwenen is.

3p 4 Licht de opvatting van deze historicus toe door:

- uit te leggen of het verzoek van Karel V in overeenstemming was met zijn godsdienstpolitiek en
- aan te geven welk gemeenschappelijk belang Ferdinand en de protestantse vorsten hadden bij het onvindbaar blijven van deze brief.

Gebruik bron 3.

De gewesten die bijeenkomen in de Staten-Generaal verklaren trouw te zijn aan Filips II.

2p 5 Leg uit waarom hun optreden toch door Filips II als onwettig werd gezien.

Gebruik bron 3.

De oproep die in de bron wordt gedaan, had succes.

1p 6 Toon dit aan.

Na 1572 besefte Willem van Oranje dat van Franse steun voor de verdediging van Holland en Zeeland tegen Spanje geen sprake kon zijn. Daarom probeerde hij de Engelse koningin Elizabeth over te halen op te treden als beschermvrouw van Holland en Zeeland en een leger te sturen om de opstandige gewesten te helpen. Elizabeth weigerde dit.

3p 7 Geef aan:

- waardoor na augustus 1572 geen Franse steun aan de Opstand meer viel te verwachten en
- waarom Willem van Oranje dacht met zijn verzoek om hulp aan Elizabeth succes te hebben en
- waarom Elizabeth dit verzoek op dat moment afwees.

Als één van de laatste steden van Holland sloot Amsterdam zich in 1578 bij de Opstand aan.

Een historicus stelt vast, dat zowel het besluit om zich in de eerste tien jaar **niet** bij de Opstand aan te sluiten als het besluit om zich na tien jaar **wel** aan te sluiten, is ingegeven door de belangen van de Amsterdamse regenten.

3p 8 Geef de redenering van deze historicus weer.

In 1580 adviseerde Willem van Oranje de Staten-Generaal om de katholieke hertog van Anjou, de jongste broer van de Franse koning, te vragen de soevereiniteit over de Nederlanden te aanvaarden.

3p 9 Noem:

- een binnenlands-politieke reden voor Willem van Oranje om de hertog van Anjou als nieuwe vorst van de Nederlanden voor te stellen en
- een buitenlands-politieke reden voor Willem van Oranje om de hertog van Anjou als nieuwe vorst van de Nederlanden voor te stellen en
- een politieke reden voor de Franse koning om zijn broer naar de Nederlanden te laten gaan.

Gebruik bron 4.

Uit deze bron kun je de conclusie trekken dat Winwood het optreden van de VOC in Indië afwijst op grond van het *Mare Liberum*.

2p 10 Geef de redenering van Winwood weer.

Gebruik bron 4 en 5.

Uit deze bronnen blijkt dat Winwood een andere inschatting heeft van de zeggenschap van de Staten-Generaal over de VOC dan koning Jacobus van Engeland.

3p 11 Toon dit aan met behulp van beide bronnen en verklaar het verschil.

Op 23 juli 1617 bezocht Maurits met veel openlijk vertoon een gomaristische kerkdienst in de Kloosterkerk te Den Haag.

Volgens sommige historici gaf hij hiermee een duidelijke boodschap aan zijn politieke tegenstander.

2p 12 Leg dit uit door aan te geven tot wie Maurits zich richtte en waardoor dit kerkbezoek door tijdgenoten als een politieke stellingname werd gezien.

Twee uitspraken over Franse koningen:

- 1 Van Hendrik IV kan gezegd worden dat hij de Republiek en Spanje verder uiteen dreef.
- 2 Van Lodewijk XIV kan gezegd worden dat hij de Republiek en Spanje dichter bij elkaar bracht.

2p 13 Licht beide uitspraken toe.

De Vrede van Münster was een keerpunt in de relatie tussen de Republiek en Engeland.

2p 14 Leg uit waardoor de relatie tussen beide landen veranderd was.

Gebruik bron 6.

Deze prent, waarin het Amsterdamse stadsbestuur wordt beschuldigd van landverraad, past bij een langdurig conflict tussen Amsterdam en de stadhouder over het buitenlandse beleid van de Republiek.

4p 15 Licht dit toe door:

- (zonder bron) aan te geven welke tegengestelde belangen Amsterdam en Willem III hebben in het buitenlandse beleid van de Republiek en
- (met telkens een verwijzing naar de prent) twee gevolgen van het landverraad te noemen die in de prent worden gesuggereerd.

In Frankrijk zijn diverse processen gevoerd tegen mensen die verboden boeken in hun bezit hadden. Deze verboden lectuur werd aangeduid met de naam "Hollandse boeken".

2p 16 Leg uit waarom deze boeken zo werden genoemd.

De Verenigde Staten en hun federale overheid, 1865-1965

Vanaf 1865 was slavernij in alle Amerikaanse staten verboden. Drie jaar later nam het Congres het veertiende amendement aan.

2p 17 Leg uit waarom dit amendement volgens het Congres een noodzakelijke aanvulling was op het verbod op slavernij.

Gebruik bron 7.

Een interpretatie:

Thomas Nast beschuldigt de Democraten die de Reconstructiewetten afwijzen ervan hypocriet te zijn. Aan de bron kun je twee argumenten ontleen voor die mening.

4p 18 Geef deze twee argumenten, telkens met een verwijzing naar de bron.

Gebruik bron 8.

Drie beweringen:

- 1 Croly's analyse van de oorzaken van de sociale kwestie sluit aan bij de opvattingen van de *Progressive Movement* en de *People's Party*.
- 2 Croly's oplossing van de sociale kwestie sluit aan bij de ideeën van de *Progressive Movement*.
- 3 Croly's oplossing van de sociale kwestie sluit **niet** aan bij de ideeën van de *People's Party*.

3p 19 Licht elke bewering toe, telkens met een verwijzing naar de bron.

Omstreeks 1900 ontstond in de Verenigde Staten een debat tussen voor- en tegenstanders van annexatie van de Filippijnen. Beide groepen gebruikten het begrip *Manifest Destiny* als argument.

- 4p 20 Geef aan:
- wat omstreeks 1900 de oude betekenis was van het begrip *Manifest Destiny* en welk argument de tegenstanders van de annexatie ontleenden aan dit begrip en
  - wat omstreeks 1900 de nieuwe betekenis was van het begrip *Manifest Destiny* en welk argument de voorstanders van de annexatie ontleenden aan dit begrip.

De volgende gebeurtenissen die te maken hebben met het buitenlands beleid van de Verenigde Staten staan in willekeurige volgorde:

- 1 De Britse geheime dienst onderschept het Zimmermann-telegram.
- 2 De Verenigde Staten verwerven de Filippijnen als kolonie.
- 3 De Monroedoctrine wordt afgekondigd.
- 4 De Verenigde Staten besluiten tot de aanleg van het Panamakanaal.
- 5 De Verenigde Staten verklaren de oorlog aan het Duitse keizerrijk.
- 6 De Spaans-Amerikaanse Oorlog breekt uit.

- 2p 21 Zet deze zes gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Gebruik bron 9.

Een interpretatie:

De bron laat een generatieconflict zien, waarbij de ene generatie zich meer vereenzelvigd met de visie van W.E.B. DuBois en de andere zich meer vereenzelvigd met de visie van Booker T. Washington.

- 2p 22 Toon dit aan voor beide generaties.

Gebruik bron 10.

Uit dit inlegvel over de *Social Security Act* blijkt dat deze wet past bij de doelen van de *New Deal*.

- 4p 23 Leg dit uit voor twee doelen van de *New Deal*.

Een bewering:

Het aannemen van de *Lend Lease Act* door het Congres was een politiek compromis.

- 4p 24 Ondersteun deze bewering door aan te geven:
- welk buitenlands beleid president Roosevelt op dat moment wilde voeren ten aanzien van Europa en
  - op welk bezwaar dat beleid in het Congres stuitte en
  - waarom de *Lend Lease Act* gezien kan worden als een overwinning voor president Roosevelts buitenlands beleid en
  - waarom de *Lend Lease Act* ook gezien kan worden als een overwinning voor de tegenstanders van dat buitenlands beleid.

Sommige historici zijn van mening dat het ontstaan van het *Imperial Presidency* verband houdt met binnenlandse factoren en dateren het in de jaren 1930; andere historici zien een verband met internationale factoren en dateren het na 1945.

- 4p **25** Leg voor beide opvattingen uit welke redenering daarbij gevolgd wordt.

Gebruik bron 11.

Deze prent kan dienen als illustratie bij *The Affluent Society* (de economie van de overvloed), het boek waarin J.K. Galbraith zijn opvattingen uiteenzet.

- 4p **26** Toon dit aan met twee verwijzingen naar de bron.

Gebruik bron 12.

Deze foto verschijnt een dag na de demonstratie op de voorpagina van een groot aantal Amerikaanse kranten.

- 4p **27** Leg uit waardoor Martin Luther King in zijn campagne voor aanneming van de *Civil Rights Act*:
- aanvankelijk de publicatie van deze foto zal hebben toegejuicht, maar
  - na enige tijd zal hebben getwijfeld over het gebruik van deze foto in zijn campagne.

Een historicus concludeerde dat de Vietnamoorlog is verloren in de Amerikaanse huiskamers.

- 2p **28** Leg dit uit.